

Nr 230.

Av herr **von Sydow**, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag till lag om arbetstidens begränsning.

I anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 359 med förslag till lag om arbetstidens begränsning får jag härmed äran väcka följande motion.

Kungl. Maj:ts ifrågavarande proposition grundar sig på det lagförslag i ärendet, som avgivits av kungl. socialstyrelsen den 9 april 1921. I detta förslag har Kungl. Maj:t visserligen gjort några jämkningar, vilka i stort sett torde kunna betecknas såsom förbättringar, men i allt väsentligt har Kungl. Maj:t följt socialstyrelsens betänkande. I ärendets behandling i socialstyrelsen har jag i egenskap av socialfullmäktig deltagit, varjämte disponent B. Wijkander såsom tillkallad sakkunnig biträtt under ärendets utredning. Herr Wijkander och jag hava i vissa delar funnit oss icke kunna biträda socialstyrelsens förslag utan mot detsamma avgivit en reservation, varur jag tillåter mig att här återgiva följande rörande lagförslaget principiella läggning.

»I den riksdagsskrivelse, som givit anledning till ifrågavarande lagförslag, anhåller riksdagen, att Kungl. Maj:t i samband med förestående prövning av Sveriges anslutning till den vid den internationella arbetskonferensen i Washington antagna konventionen snarast måtte låta utreda och för riksdagen framlägga de förslag till ändringar i lagen om arbetstidens begränsning av den 17 oktober 1919, som kunde befinnas påkallade av vunnen erfarenhet om lagens tillämpning, och vilka utan att rubba lagens grunder kunde vara ägnade att bättre anpassa densamma efter det praktiska livets krav.

Av motiveringen till riksdagsskrivelsen framgår, att man inom riksdagen tänkt sig, att en på vissa områden önskvärd ökad rörelsefrihet skulle vinnas antingen genom jämkningar av de bestämmelser i den svenska lagen, som reglera dessa områden, eller genom medgivande av ökad befogenhet åt arbetsrådet eller genom tillämpning av vissa be-

Bihang till riksdagens protokoll 1921. 3 saml. 86 häft. (Nr 230—231.)

stämmelser i konventionen, exempelvis dess friare bestämmelser beträffande övertid.

Av socialstyrelsens betänkande framgår, att socialstyrelsen så gott som uteslutande ansett sig böra anlita den andra av dessa utvägar, eller meddelande av ökad befogenhet åt arbetsrådet för vinnande av det åsyftade målet. För vår del betvivla vi, att det är klokt och praktiskt att giva ett principiellt företräde åt denna riktlinje. Vad industrien framför allt behöver för att kunna trivas och gå framåt är ekonomisk trygghet, i den mån detta kan nås å lagstiftningens väg. Skall industrien, för att erhålla de betingelser, som äro livsvillkor för densamma, bliva beroende av prövningar utav administrativ myndighet, vilka bliva beroende på mer eller mindre subjektiv uppfattning och beviljas för viss kort tid eller tillsvidare, inträder ett osäkerhetstillstånd, som måste verka i hög grad deprimerande å industrien. Helt annat är det, ifall de bestämmelser, som äro nödvändiga för industriens rörelsefrihet, fastställas genom allmän lag. Då har industrien den säkra grundval för sin fortsatta utveckling, som är nödvändig.

Under förarbetena till den nu gällande lagen om arbetstidens begränsning framhölls av de myndigheter, som hördes i ärendet, och däribland även av socialstyrelsen, att man måste se till, att det svenska näringslivet icke bleve insnört inom snävare bestämmelser än som i allmänhet gälla i utlandet. Ser man till, huru denna synpunkt blivit beaktad i socialstyrelsens nu framlagda förslag, så finner man, att den knappast blivit tillgodosedd. Även om man av skäl, som vi för vår del kunna godkänna, anser, att Washingtonkonventionen icke bör godkännas för vårt land, och håller för sannolikt, att även åtskilliga andra länder icke anse sig kunna formellt biträda densamma, står det dock för oss såsom otvivelaktigt, att densamma kommer att bliva i hög grad grundläggande för det internationella lagstiftningsarbetet ifråga om arbetstidens längd. Man torde kunna utgå ifrån, att den i stor omfattning blir en övre gräns, utöver vilken de lagstiftande myndigheterna i de särskilda länderna icke vilja gå, då man inom varje särskilt land naturligt nog hyser farhåga för att få det egna landets industri hårdare belastad än konkurrerande länders. Vid jämförelse finner man emellertid, att Washingtonkonventionen i många avseenden innehåller långt liberalare bestämmelser än socialstyrelsens förslag. Detta gäller särskilt ifråga om lagens omfattning (1 §), ifråga om arbete under kontinuerlig drift (6 §), samt ifråga om övertid (8 §).

Slutligen kunna vi icke undertrycka den anmärkningen, att det vill synas oss, som om den reformering av lagen, som socialstyrelsens

förslag innefattar, är skäligen knapphändig. Det kan med allt skäl be-
tvivlas, om denna reformering kommer att undanröja det missnöje med
lagen, som endast några veckor efter dess ikraftträdande gav sig så
påtagliga uttryck och föranledde riksdagen till en så ovanlig åtgärd,
som att påkalla reformering av en lag, som endast varit i kraft några
månader.»

I anslutning till den allmänna uppfattningen i denna reservation
och med åberopande i huvudsak av vad som i reservationen vidare an-
föres beträffande vissa paragrafer i socialstyrelsens förslag får jag här-
med vördsamt påyrka nedan angivna ändringar i det nu av Kungl.
Maj:t framlagda förslaget.

§ 1.

I den ovanintagna reservationen har erinrats om att Washington-
konventionen äger tillämpning å allenast industriellt arbete och hantverk
inklusive byggnadsindustri och transportverksamhet, under det att den
svenska lagen har långt vidare omfattning, och har, då det icke kan
vara riktigt, att på detta sätt hålla det svenska näringslivet inträngt
inom snävare band än det utländska, yrkats den ändringen, att lagen
allenast borde omfatta fabriks- och hantverksrörelse inklusive byggnads-
verksamhet jämte transportverksamhet. Däremot har socialministern
erinrat, att en dylik inskränkning knappast skulle överensstämma med
riksdagens hemställan om förevarande revision — varmed antagligen
åsyftas, att denna ändring icke skulle såsom riksdagen begärt lämna
lagens grunder orubbade — samt att det vore mindre välbetänkt att
ställa betydande grupper av arbetstagare, vilka redan kommit i åt-
njutande av lagens skydd, alldeles utanför detsamma. Det synes mig
emellertid som om socialministern själv förtagit verkan av denna sin
invändning, då han sedermera framhåller, att den enda till det egentliga
näringslivet hänförliga något så när betydande arbetaregrupp, som
genom förändringen skulle föras utanför lagen, vore handelsarbetarna,
butiksbiträden däri icke inbegripna. Denna senare socialministerns
uppgift synes mig visserligen icke vara fullt riktig — genom den i
reservationen föreslagna ändringen skulle från lagens tillämpning undan-
tagas dels all sådan rörelse, vilken icke drives ur affärssynpunkt, alltså
i regel den rörelse, som idkas av kommuner, allmänna inrättningar,
sjukhus o. d. samt vidare rörelse å hotell, restauranter, teatrar och
andra nöjeslokaler, rakstugor, badinrättningar m. m. — men i allt fall
synes mig icke kunna påstås att ändringen har så principiell betydelse,
att den skulle strida emot lagstiftningens grunder. Och beträffande den

personal, som skulle föras utom lagens tillämpning, ber jag få anföra, att enligt min övertygelse det just är den omständigheten att man givit lagen tillämpning å ifrågavarande personal som mest framkallat det missnöje med lagen, vilket tagit sig uttryck i riksdagens begäran om revision av lagen.

Angående reservanternas yrkande att ifråga om flottning även arbete vid skiljeställena måtte undantagas från lagens tillämpning, har statsrådet icke förnekat, att det för lagstiftaren erbjuder svårigheter att taga ståndpunkt i frågan, enär arbetet i hög grad ställer sig skiftande vid de olika skiljeställena, men likväl med hänsyn till möjligheten att erhålla undantag hos arbetsrådet samt under förväntan att arbetsrådet skall medgiva de eftergifter, som kunna vara erforderliga för undvikande av alltför stora ombyggnadskostnader, icke ansett sig kunna tillmötesgå yrkandet i reservationen. Då jag icke kan finna, att de tungt vägande skäl, som i reservationen anförts till stöd för ändringsyrkandet, blivit i någon mån vederlagda, hemställer jag om vidtagande av den ändring, som i reservationen föreslås.

§ 4.

I denna paragraf föreslår Kungl. Maj:t den ändring, att arbetstiden per dag i överensstämmelse med Washingtonkonventionen skall kunna utsträckas icke blott såsom nu till 8 $\frac{1}{2}$ utan till 9 timmar för vilken dag i veckan som helst. I herr Wijkanders och min reservation påyrkas, att arbetstiden per dag skulle få utsträckas så långt, att den sammanlagda arbetstiden per vecka uttöges under fem dagar och således en arbetsdag i veckan bleve fri. Härför erfordras, att arbetstiden per dag skall kunna utsträckas till 9 timmar och 36 minuter. Socialministern har avvisat detta vårt yrkande allenast av det skäl, att det synes honom i allt för hög grad avvika från 8-timmarsdagen. Emellertid har under arbetsrådets verksamhet visat sig, att det i flera fall skulle varit lämpligt såväl ur industriens synpunkt som för arbetarna, om veckans arbetstid kunnat få inskränkas till fem av veckans dagar. Att då av endast doktrinära skäl avböja en sådan förändring, synes mig oegentligt. I praktiken torde det emellertid för att uppnå det åsyftade ändamålet vara tillräckligt, om tiden får utsträckas till nio och en halv timme per dag, och yrkar jag därför en sådan lagändring.

§ 5.

Under åberopande av vad som blivit anført i herr Wijkanders och min reservation och här ovan under § 1 yrkar jag, att denna paragraf måtte utgå.

§ 6.

1 mom. Jag föreslår ifråga om detta moment en viss jämkning i formuleringen avseende att bereda ökad trygghet för arbetsgivare att få under en tidsperiod, då högsäsong råder, utnyttja en längre arbetstid i gengäld mot en kortare under lågsäsong.

2 mom. Ifråga om detta moment, som avser arbetstidens reglering vid kontinuerlig drift, vill jag icke förneka, att Kungl. Maj:ts förslag innehåller en bättre formulering än socialstyrelsens, men jag måste ändå med djupt beklagande konstatera, att, trots allt som blivit anfört å arbetsgivaresidan, Kungl. Maj:t icke funnit sig kunna tillmötesgå yrkandet på att arbetsgivarens rätt att i sådana fall, där arbetet av tekniska, ekonomiska eller samhälleliga motiv måste fortgå i skiftlag veckan runt, få tillgodonjuta den därför nödiga arbetstiden av 56 timmar i veckan blir klart och otvetydigt fastslagen, utan alltjämt vill låta den vara beroende på arbetsrådets prövning i varje särskilt fall. På grund av den erfarenhet jag vunnit såsom medlem i arbetsrådet är jag för min del av den uppfattningen, att härmed icke vunnits den säkerhet för industrien, som i detta avseende är nödvändig. Skälen för den ena såväl som för den andra meningen äro emellertid å ömse sidor så utförligt framlagda, att jag icke har något nytt att tillägga utan inskränker mig till att yrka bifall till herr Wijkanders och min reservation i denna del.

4 mom. I fråga om detta moment har av herr Wijkander och mig framhållits, att det vore ett misstag att man för beviljande av den lindring, som i momentet avsåges, gjort till villkor, att det stora flertalet av de arbetare, som beröras av saken, skola hava givit sitt samtycke därtill. Arbetsrådet borde nämligen meddela sina beslut efter fullt sakliga grunder och med hänsyn till vad som ur statens synpunkt vore mest gagneligt. Häremot anförde herr socialministern, att vi skulle hava förbisett, att Washingtonkonventionen i stor utsträckning gjort de i konventionsförslaget förutsatta avvikelserna från den lagstadgade arbetstidsbegränsningen beroende av arbetsgivarnas och arbetarnas godkännande. Detta hava vi ingalunda förbisett, men herr statsrådet torde å andra sidan icke heller hava förbisett att i andra fall — se t. ex. § 6 — konventionsförslaget endast föreskriver, att arbetsgivarna och arbetarna skola ha blivit hörda i saken. För övrigt har herr statsrådet i andra fall icke ansett konventionsförslaget böra utgöra ett mönster för den svenska lagstiftningen, och det är svårt att förstå, varför det borde vara det just uti detta fall.

Även i fråga om detta moment yrkar jag sålunda bifall till reservationen.

§ 8.

Det har redan påpekats, att ifall rätten att använda arbetare för övertidsarbete icke får omfatta minderåriga arbetare och detta även dem, som äro under 16 år, möjligheten för övertidsarbete för en stor del av vår industri blir gagnlös, enär de minderårigas arbete är nödvändigt för arbetsproceduren i dess helhet. Jag yrkar sålunda i fråga härom bifall till yrkandet i min och herr Wijkanders reservation.

I fråga om gränserna för övertidsarbete i övrigt har jag med tillfredsställelse konstaterat, att Kungl. Maj:t något ökat måttet av det övertidsarbete, som avses i 3 mom. Vid övertägande av de olika mått för övertidsarbete, som från skilda håll föreslagits, har jag kommit till den uppfattningen, att det vore lämpligt att begränsa övertiden enligt 2 mom. allenast till 30 timmar i månaden och enligt mom. 3 till 20 timmar i månaden och 150 timmar för året. Jag yrkar alltså denna ändring i Kungl. Maj:ts förslag.

Under åberopande av min och herr Wijkanders reservation yrkar jag, att 5 mom. utgår.

§ 10.

Under åberopande av vad som finnes anført i herr Wijkanders och min reservation yrkar jag, att denna paragraf måtte utgå.

§ 12.

På grund av vad i herr Wijkanders och min reservation blivit anført under § 3 och § 12 mom. 10 yrkar jag sådan ändring i Kungl. Maj:ts proposition, att vederbörande måtte medgivas rätt att föra klagan över arbetsrådets beslut. Såsom i reservationen är omnämnt har redan nu i vissa fall ett trängande behov visat sig att kunna överklaga arbetsrådets beslut, men det är uppenbart att detta behov blir så mycket större, ifall arbetsrådet lämnas en så utsträckt makt och myndighet, som Kungl. Maj:t föreslagit. Klagan över arbetsrådets beslut torde böra föras genom besvär hos Konungen i vederbörande statsdepartement, varefter besvärsmålet torde bliva prövat av Kungl. Maj:ts regeringsrätt. Detta förutsätter emellertid ändring i lagen om Kungl. Maj:ts regeringsrätt, och väcker jag därför i särskild motion förslag om en sådan ändring. För undvikande av tidsutdräkt blir det emellertid nödigt att arbetsrådets

beslut i regel gå i verkställighet utan hinder därav, att besvär anföras över dem, och föreslår jag ett stadgande härom.

Övergångsbestämmelser.

Mitt yrkande under § 1 och § 5 leder, därest det bifalles, till en viss jämkning i formuleringen av övergångsbestämmelserna, och föreslår jag alltså en sådan.

På grund av vad sålunda blivit anført, får jag yrka, att Kungl. Maj:ts förslag till lag om arbetstidens begränsning måtte givas följande förändrade lydelse:

1 §.

Denna lag äger tillämpning å varje rörelse, som är att hänföra till industri eller hantverk eller som avser person- eller godsbefordran så ock å hus-, väg- eller vattenbyggnad, vattenavledning eller annat dylikt särskilt arbetsföretag, för såvitt i rörelsen eller företaget till arbete för arbetsgivares räkning i regel användas flera än fyra arbetare.

Från lagens tillämpning undantagas dock

a) arbete, som utföres i arbetarens hem eller eljest under sådana förhållanden, att det ej kan anses tillkomma arbetsgivaren att vaka över arbetets anordnande,

b) arbete, som utföres av medlem av arbetsgivarens familj,

c) arbete, som till sin natur är så oregelbundet, att det icke kan förläggas till bestämda tider,

d) arbete, som bedrives av staten,

e) skeppstjänst, som omförmäles i lagen om arbetstiden å svenska fartyg ävensom fiske,

f) skogsarbete samt kolning i mila, ändock att arbetet icke är att hänföra till skogsarbete, ävensom flottning,

g) industriell rörelse, som är att betrakta såsom binäring till jordbruk och

h) arbete som åligger trafikpersonal vid järnväg, som är upplåten för allmän trafik.

4 §.

Arbetsgivare må icke använda arbetare till arbete under längre tid, raster oräknade, än 8 timmar av dygnet eller 48 timmar i veckan; dock må, därest nyssnämnda begränsning av arbetstiden för vecka icke

därigenom överskrides, arbetstiden under något eller några av veckans dygn utsträckas till högst nio och en halv timme.

Bedrives arbete med regelbunden skiftindelning, må annan arbetstid än nyss angivits tillämpas, såvitt därigenom icke uppkommer längre sammanlagd arbetstid för en tidrymd av högst tre veckor, än att den motsvarar 48 timmar i veckan.

5 §.

Utgår.

6 §.

1 mom. Är för visst arbete arbetstiden i väsentlig mån beroende av årstiden eller väderleken eller är den på grund av annat förhållande av växlande längd, må arbetsrådet, i den mån så finnes tjänligt för verksamhetens ändamålsenliga bedrivande, medgiva, att arbetstiden, med avvikelse från vad i 4 § stadgas, allenast begränsas så, att den i genomsnitt för viss angiven tidrymd kommer att uppgå till högst 48 timmar i veckan.

2 mom. Om vid arbete, som är anordnat i tre skift, av tekniska, ekonomiska eller andra skäl är av nöden att arbetet fortgår jämväl under sön- och helgdagar, må den i 4 § angivna arbetstidsbegränsningen överskridas under villkor, att arbetstiden i medeltal för fyra veckor icke överstiger 56 timmar i veckan.

3 mom. Beträffande arbete, som fortgår allenast under kortare tid eller medför synnerligen ringa ansträngning eller tillgodoser ändamål av synnerligen stort allmänt intresse, må arbetsrådet, i den mån så prövas påkallat, medgiva undantag från de i 4 § angivna begränsningar.

4 mom. Skulle i annat fall, än som avses i 1, 2 eller 3 mom., undantag från bestämmelse i 4 § prövas påkallat till undvikande av allvarligt missförhållande, må arbetsrådet efter hörande av vederbörande arbetsgivare och arbetare lämna medgivande till undantaget.

8 §.

1 mom. För utförande av nödvändiga förberedelse- eller avslutningsarbeten må arbetare till nödigt antal användas under högst sju timmar i veckan utöver den tid, varunder sådan arbetare enligt denna lag eller med stöd av densamma meddelad eftergift må användas till sitt egentliga arbete.

2 mom. Finner arbetsgivare i annat fall, än som avses i 7 § med hänsyn till särskilt förhållande påkallat att använda arbetare till arbete

utöver tid, som angives i 4 § eller kan hava bestämts med stöd av 5 eller 6 §, vare därtill berättigad för högst 30 timmar under loppet av en kalendermånad.

3 mom. Är ytterligare eftergift av trängande behov påkallad, må sådan, dock för högst 20 timmar under loppet av en kalendermånad och 150 timmar under loppet av ett kalenderår, meddelas av arbetsrådet.

10 §.

Utgår.

12 §.

10 mom. Över beslut av arbetsrådet må klagan föras hos Konungen i vederbörande statsdepartement inom tid, som är bestämd för överklagande av förvaltande myndigheters och ämbetsverks beslut, men gånge beslutet utan hinder av besvären i verkställighet, såvida ej annorlunda bestämmes av arbetsrådet.

Övergångsbestämmelser.

1) Denna lag träder i kraft den 1 juli 1921 samt gäller till och med den 31 december 1923; skolande i fråga om sådan under tiden för lagens giltighet begången förseelse, som avses i 14 eller 15 §, vad i lagen är stadgat fortfara att gälla även efter sistnämnda dag.

2) Arbetsrådet äger att; där särskilda skäl därtill äro, medgiva anstånd med tillämpningen av denna lag.

3) Vederbörande myndighet äger att jämväl innan denna lag trätt i kraft vidtaga åtgärd, som avses i 6, 8 eller 9 §.

4) Då denna lag träder i kraft, upphör lagen den 17 oktober 1919 om arbetstidens begränsning att gälla, men skola de eftergifter, som med stöd av sistnämnda lag beviljats, fortfarande äga giltighet, intill dess den för eftergiftens tillgodonjutande bestämda tiden utlupit eller ock eftergiften återkallats av vederbörande myndighet. Beträffande sådan under tiden för lagens giltighet begången förseelse, som avses i lagens 11 och 12 §, skall vad i lagen är stadgat fortfara att gälla, även efter det lagen enligt vad nyss är sagt upphört att äga giltighet.

Vederbörande utskott torde godhetsfullt vidtaga de ändringar i paragrafernas nummerföljd och formella jämkningar i övrigt, som kunna bliva påkallade av mina yrkanden.

Stockholm den 17 maj 1921.

Hjalmar von Sydow.